

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Forslag

KIRKEGÅRDSRAPPORT

INDHOLD 1. DEL

Udvalgets opgave
Situationsbeskrivelse
Principielle overvejelser
Studietur og debat
Kirkegårdsbesøg
Nødvendige tiltag
Administration og ledelse
Finansiering af kirkegårdsdrift
Vedligeholdelsesstandard
Dialog og fællesskab
Planer for kirkegården
Appendix (Forslag til vedligeholdelsesstandard) **UDGÅET!**

Kolding d. 12. feb. 2017

Status pr. 1. marts 2017

INDHOLD 2. DEL

Status pr. 31. dec. 2019

KMs vejledning til beregning af takster
Timeregistrering 2017
Opmåling 2018
Kirkegårdsregnskab 2017
Timekostprisen
Verifikation af takster
Fastsættelse af takster for 2020
Fremtidsperspektiver

December 2019

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Udvalgets opgave

Kirkegårdsudvalgets opgave omfatter -

Det er udvalgets opgave at udarbejde forslag til en kvalitetsstandard for vedligehold, både mht. vedligeholdelsesarbejdets omfang og kvalitet. Idet ensartede takster forudsætter et ensartet vedligeholdelsesniveau.

Genberegning af kirkegårdstakster.

I forbindelse med takstberegning skelnes mellem vedligehold af gravsteder og øvrige områder - parkanlæg, stier og gange, oplagspladser ol.

Det er desuden udvalgets opgave at kategorisere gravstedstyper og udarbejde forslag til gravsteder med ingen el. lav vedligeholdelsesbehov, samt i denne forbindelse at opstille et priskatalog med gravsteder i alle prisklasser både mht kistegravsteder og urnegravsteder, anonyme såvel som kendte.

Udvalget består af: Astrid Dinesen og Svend Buchvaldt.

Udvalget kan suppleres med personer med særlig viden og erfaringer på de enkelte områder, i en kortere eller længere periode.

Evt. omkostninger herved dækkes af PU-kassen

Analysearbejdet forventes færdigt senest 01.01.2017

Arbejdet omfatter analyse af følgende forhold:

Takstberegning

- Tidsforbrugsvurdering
- Fordeling af faste og generelle omkostninger

Vedligeholdelsesstandard

- Gravsteder
- Parkanlæg, gange ol.

Produktudvikling - gravsteder

- Priskategorier

2. Referencer.

CIR1H nr. 9074: Cirkulære om beregning af kirkegårdstakster. 27.02.2013.

Vejledning vedr. Beregning af kirkegårdstakster. 15.04.2010.

Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift. Skov og Landskab. 42/2010

Kvalitetsbeskrivelse for kirkegårde. 41/2010.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Situationsbeskrivelse

Der sker i disse år radikale ændringer af begravelsestraditionerne.

Flere og flere fravælger kistegrave og store kistegravsteder (>2 grave), og der er en stigende tendens til også at fravælge den kirkelige handling i forbindelse med urne- og kistebegravelser.

Tidligere tiders familiegravsteder forsvinder, og eksistere kun i det omfang, de er bevaringsværdige og betales af kirken, eller af efterkommerne.

Der er desuden en stigende tendens til, ved kremering, at lade asken sprede ud over havet, eller begrave urnen et andet sted end på kirkegården.

Der tales også i dag om digitale kirkegårde, forstået på den måde at man mindes de afdøde via et sted på facebook oa. Hvad det kommer til at betyde, er vanskeligt at spå om. Vi må i det hele taget overveje om ikke den kirkegårdskultur og de begravelsestraditioner vi har i dag, vil være helt anderledes om nogle få år. Man kan forstille sig ”gravsteder” i form af et DNA register, en reol med kloningsmateriale, eller måske noget endnu mere radikalt.

Dette skift i kulturen er begrundet dels i den enkeltes ønske om ikke at lægge de efterladte til byrde og dels i kirkegårdstaksterne, som generelt anses for, for høje og ublu. Det kan også ses som en ændring i vor opfattelse af døden. Legemet betragtes, som et brugt hylster, der bare skal bortskaffes, kirkens budskab om kødets opstandelse og det evige liv har ikke længere den samme betydning, som tidligere

Principielle overvejelser

Ændring af begravelsestraditionerne medfører en ændring af kirkegårdskulturen.

Det vil også medføre en ændring i den måde, vi fra kirkens side ser på den service, der ydes mht. begravelser og vedligehold af gravsteder, og en ændring af vor opfattelse af kirkegårdenes udseende.

Dels må vi overveje hvilke muligheder, der er for at ændre kirkegårdskulturen i retning af forenklede, men dog æstetisk og etisk forsvarlige anlæg, og dels må vi vurdere hvor meget, man er villig til at betale for gravstedsvedligeholdelse, for selve begravelsen og for gravstedet.

Dette vil, med større fællesarealer, naturligt medføre overvejelser om den fremtidige finansiering af kirkegårdsdriften. Hvor meget kan pålægges gravstedsholderne, hvor meget er rimeligt, og hvor meget bør regnes betalt over kirkeskatten?

Udvalget har, med henblik på at få et bedre og mere nuanceret vurderingsgrundlag, besøgt en del kirkegårde-

- Ved en studietur, med deltagelse af kirkeværger og gravere.
- Ved udvalgets besøg på udvalgte kirkegårde
- Ved drøftelser med kolleger oa.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

I erkendelse af at Kolding Kirkegårde, administrativ og ledelsesmæssigt, er væsensforskellig fra provstiets øvrige kirkegårde, har vi valgt at give den en særstilling i hele processen.

Studietur og debat

Arne Corydon / Svend Buchvaldt

Studieturen d. 25.8.2015 blev lidt af et tilløbsstykke ca. 60 deltagere med interesse for kirkegårdenes udvikling havde tilmeldt sig turen.

I forbindelse med indbydelsen til studieturen blev de føromtalte principielle overvejelser beskrevet, og der blev afholdt et kort debatmøde.

Spørgsmål til deltagerne:

- Død og begravelse opfattes som meget dyrt!
- Gravsteder må ikke være en belastning for efterladte!
- Kirkegården fravælges!
- Det har konsekvenser - for indtægterne, for medarbejderne og for kirkens rolle

Hvad gør vi ved det?

- Markedsøkonomisk er det håbløst!
- Skal vi lukke nogle kirkegårde for at tilpasse udbud og efterspørgsel?
- Skal vi lade kirkegårdene gro til?

Hvordan får vi?????

- ”Kunderne” tilbage - Billigere ensartede priser - Lavere omkostningsniveau
- Samtidigt med -**
- Bevarer tryghed for medarbejderne. Stabil økonomi kirkegårdene. Ensartede kvalitet

Nogle svar (i flæng) fra deltagerne:

- Kirkegårdsdrift er en offentlig foranstaltning. derfor måske bedst at dække udgifterne over ligningsbeløbet.
- Vigtigt med god atmosfære.
- Udvikle nye gravsteder med mindst mulig rengøring.
- Vend befolkningens holdning til kirken, som i nogle tilfælde gør at de vælger at strø asken ud.
- Beplantning af tomme gravsteder
- At død og begravelse er dyrt er jo ikke kirkegårdenes skyld, men bedemændenes.
- Gå tilbage til 20 år (fredning) og udlæg til grønne områder 10 år
- ”Legatgravsted-pengene” bør tilfalde kirkegårdene hvor det bliver stiftet
- ”Kunderne” kommer tilbage, lever bare længere

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

- Priserne må gerne være forskellige, bør være dagsprisniveau
- Husk at medregne mandskabstimer i "nyanlæg". Nytænkning, nedlæggelser, omlægning koster

- Etik kan være lig fast bemanding, der har kendskab og tid.

- Lad kirkegårdene gro til. En form for braklægning, de store årgange kommer.
- Vi skal ikke konkurrere på pris/kvalitet
- Der skal være god service – der er meget råd og vejledning gratis på kirkegårdene
- Man skal tage fat på at informere om bedemændenes arbejde, som bliver dyrere og dyrere.
- De pårørende SKAL vide og kende mulighederne for at til- og fravælge forskellige ydelser
- Kirkegårdene bør lave statistik over bedemændenes takster
- Folk skal betale hvad det koster
- Hvad lægger vi af værdier i de æstetiske og etiske anlæg
- Gøre op med den firkantede tankegang på kirkegården af hvad vi kan og vil, ift. det faktum, at der næsten er tale om et monopol på drift af kirkegården.
- Mht. kvalitet – Mindste fællesnævner, gerne flere muligheder i valg af typer af anlæg og flere prisniveauer. Herefter flere nuancer på vedligeholdelsens omfang.
- Der skal en holdningsændring til. Folk har penge nok til iPads, nye computere, bil mm., men ikke til forældrenes gravsteder.
- Ingen eller næsten ingen vil jordbegraves.
- Gøre kirkegårdene attraktive for alle uden at gå på kompromis med kvalitet, etik og pasningsniveau.
- Det skal være steder hvor man mindes, tænker, se frem, komme videre.
- Forskellige tilbud > forskellige priser
- Fordele med "lukkede rum" – mindre afdelinger
- Give mulighed for ro 2 alene tid.
- Ikke samme behov for "traditionelle" gravpladser.
- Sørge for at nyanlæggelse bliver med lav vedligehold
- Kirkegården skal være byens park

Evaluering

Som det fremgår stritter opfattelserne i mange retninger, og nogle af svarene er, til en vis grad, ikke mulige at opfylde.

De giver dog tilsammen et godt billede af den frustration, der kommer til udtryk på kirkegårdene.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Kirkegårdsbesøg

Astrid Dinesen / Svend Buchvaldt

For at få et ”jordnært hverdagsbillede”, og også et mere entydigt billede af forholdene på kirkegårdene, har vi besøgt 8 kirkegårde, som størrelsesmæssigt repræsenterer kirkegårdene i provstiet.

Efterfølgende spørgsmål blev udsendt til disse kirkegårde på forhånd:

1:

Hvor stor er kirkegården i alt ? m^2

Fordeling:

- Gravsteder (kister+urner) m^2
- Fællesarealer på kirkegården (stier+anlæg) m^2
- Bygninger (Kirke, kapel, redskabsrum ol.) m^2
- Udenomsarealer der også vedligeholdes m^2

Hvor mange mandtimer/år er afsat til vedligehold af ovenstående arealer?

Hvor mange runderinger foretages i vækstsæsonen?

Har graver plejeplaner eller andre planer til brug ved arbejdet?

Hvilke gravstedstyper er der på kirkegården?

2:

Hvor megen tid går der skønsmæssigt til (i %):

Gran

Runderinger

Blomster

Græsslåning

Hækklipping

Vinterarbejde

Vedligehold af udenomsarealer

Vedligehold af bygninger

Vedligehold v præstegård

Kontorarbejde (graver)

3:

Hvilke hækplante-sorter anvendes på kirkegården?

Hvilke planter bruges til bunddække?

Hvilke planter bruges på fællesarealer?

4:

Hvor mange kistebegravelser er der pr. år?

Hvor mange bisættelser er der pr. år?

Hvilke fredningstider er der? Kiste? Urne?

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

5:

Har i langt mål og planer for kirkegårdens udvikling i de næste 20 år?

Hvis ja – hvilke planer har I?

Hvad vil det betyde for fordelingen af arealerne som nævnt under pkt. 1?

Har menighedsrådet afsat penge i budgettet til udviklingsplan?

6:

Forslag til nye redskaber der vil kunne lette arbejdet?

Forslag til nye metoder der vil kunne lette arbejdet?

Forslag til andre forhold der vil kunne lette arbejdet?

Hvor store investeringer vil ovennævnte forslag betyde i kr/år?

Forsalg eller ideer til nye gravstedsformer?

7:

Foretages der tidsregistrering af arbejdet på kirkegården?

Hvis – ja: Hvilket system anvendes?

Hvordan vurderes kvaliteten af gravstedsvedligeholdelse?

Af hvem? Hvor ofte? på hvilket grundlag?

8:

Eventuelle andre forslag eller bemærkninger

Evaluering

Fra vor side var spørgsmålene ment som et udgangspkt. for samtalerne, ikke som egentlig dataindsamling.

Besøgene, hvor vi har talt med gravere og kirkeværger/kirkegårdsledere, har givet anledning til nogle vurderinger, konklusioner og sammenligninger mellem små og store kirkegårde. De har rejst en del spørgsmål, men har også forsynet os med nogle gode råd og tips.

Da vore besøg imidlertid ikke har haft til formål at foretage nogen bench marking mellem kirkegårdene, men kun har haft til formål at få et nuanceret indtryk af forholdene, vil vi undlade at nævne navnene på disse kirkegårde.

Det generelle indtryk af driften på kirkegårdene er at de faglige forhold og forudsætninger, samt driftsbetingelserne i øvrigt, er meget forskellige fra kirkegård til kirkegård.

Det vil derfor være tilrådeligt at forsøge at skabe mere en mere ensartet driftssituation i hele provstiet, vel vidende at der er nogle naturgivne forskelle fx mht jordbundsforhold.

Menighedsrådenes rolle

Besøgende har også afsløret en forholdsvis ringe interesse fra menighedsrådenes side mht. kirkegårdsdrift.

Kirkegårdens drift er et af kirkens kerneområder, og er et område der kalder på MRs udelte interesse, ikke mindst fordi det er det mest omkostningstunge område som MR

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

har forvaltningsansvar for, men desværre er det vort indtryk, at der hos en del MR-medlemmer ikke er den store interesse for kirkegårdens drift, uvist af hvilken årsag.

Vi må derfor opfordre menighedsrådene til at opprioritere kirkegårdens drift og engagere sig i spørgsmålene om de lokale begravelsestraditioner og den lokale kirkegårds-kultur.

Det vil være særlig vigtigt fremover hvor kirkegårdens indtægter vil være faldende.

Det er også vigtigt i forhold til at bevare den lokale selvbestemmelsesret.

Det forudsætter dog at MR får et overblik over hvordan omkostningerne fordeler sig på arbejdsopgaverne på kirkegården.

I den forbindelse er det, efter vor opfattelse, vigtigt at påpege at kirkegårdsdrift ikke skal ses som en forretning, der skal generere et positivt økonomisk resultat, men en servicefunktion, der har til hensigt bl.a. at lette sorgbyrden for afdødes efterladte.

Nødvendige tiltag

På baggrund af foranstående observationer og overvejelser, er det vor klare opfattelse at grundlaget for styring af den fremtidige drift af kirkegårde må omfatte:

- Gennemføre administrativ og ledelsesmæssig forenkling og digitalisering
- Opstille fremtidssikret finansieringsmodel
- Skabe takstberegningmæssig fleksibilitet og gennemskuelighed
- Udbyde prisdifferentierede gravstedstyper (gravstedskatalog)
- Fastlægge minimumsstandard for vedligehold (se forslag)
- Intensivere dialogen og samarbejdet mellem kirkegårdene.
- Dokumentere kirkegårdsplaner – pleje, beplantning, udvikling

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Administration og ledelse

Administration af kirkegårdsdrift centrerer sig omkring ”gravstedsprotokollen”, GIAS-aftaler og arbejdsplaner. Den digitalisering af de offentlige systemer som er indført, berører også de kirkelige systemer, og en fuldstændig digitalisering af kirkebogsføringen er aktuell, eller bliver det snart.

Dette vil kræve en detaljeret opmåling af samtlige kirkegårde, hvad enten man bryder sig om det eller ej.

Ledelsen af arbejdet på kirkegården er i mange tilfælde en diffus opgave.

Menighedsrådet står med det overordnede ansvar, kirkeværgen med tilsynspligten, kontaktpersonen med arbejdsmiljøet og overenskomster og graveren med den daglige arbejdsledelse. Den kirkelige lovgivning understøtter denne uklarhed.

Oftede oplever garveren at menighedsrådsformanden, kirkeværgen og kontaktpersonen hver for sig kommer med forskellige udmeldinger.

En bedre løsning vil være at lade kirkeværgen og graveren være det team, der i alle forhold styrer kirkegården, med ansvar overfor menighedsrådet.

Det er her vigtigt at påpege, at der er stor principiel forskel på at skulle lede en indtægtsgivende forretning, og at forvalte betroede midler. I det første tilfælde gælder alle (legale) midler, det andet fordrer desuden høj moral og empati.

Ledelsesmæssigt er der, i det kirkelige regi, også nogle etiske fordringer der skal tages hensyn til fx råmaterialeforbrug, miljøbelastning, affaldshåndtering o.l.

Finansiering af kirkegårdsdriften

I 2015 koste kirkegårdsdriften i provstiet ca. 21 mill. kr. (incl. anlæg og 5%)

En beregning af indtægtsdækningen af disse omkostninger bør foretages, ligesom en bedre differentiering af kirkegårdsregnskabet vil være ønskelig.

Formål 40 Kirkegården	17.883.533 kr.
Formål 41 Begravelser og urnenedsættelser	1.107.809 kr.
Formål 43 Arbejde udenfor egen kirkegård	32.315 kr.
Anlægsomkostninger	1.312.550 kr.
5% midler	321.202 kr.

Der kan anlægges forskellige strategier i forbindelse med finansiering af kirkegårdsdriften. Fx er spørgsmålet om takster ligeså meget et spørgsmål om hvilken udvikling på kirkegårdene, der skal fremmes, som et spørgsmål om kr. og øre.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Vælges kvalitet frem for kvantitet, kompleksitet frem for enkelthed og/eller indtjening frem for goodwill?

Tager vi udgangspunkt i ønsket om, at tilbyde rimelige medlemsfordele til folkekirkemedlemmer, og i at imødekomme behovet for enklere og billigere begravelsesformer, ved at favorisere en udvikling af kirkegårds-kulturen med gravstedsområder, der kræver minimal pleje, må vi nødvendigvis tage mange af de nuværende forhold op til overvejelse.

I de kirkelige regnskaber skelnes fx mellem – *Driftsomkostninger og Anlægsomkostninger*.

Det er vor principielle opfattelse at selve gravstedet, er en anlægsomkostning, betalt af afdøde folkekirkemedlems tidligere indbetalte kirkeskat. Dette gælder også anlægsomkostningerne til graverbygninger, kirkebygninger mv.

Desuden anses den kirkelige betjening i forbindelse med begravelse og bisættelse også betalt over kirkeskatten af folkekirkens medlemmer.

Det taksterne således bør omfatte er, for folkekirkemedlemmer, alene de direkte driftsomkostninger.

For ikke-medlemmer er det derimod vor opfattelse at alle omkostninger bør medtages, incl. afskrivningsbidrag og dækningsbidrag af en vis størrelse.

Takster

Beregning af kirkegårdstakster skete tidligere på grundlag af opmålinger.

Pt. sker beregningen vha kirkeministeriets beregningssystem, hvor tidsforbruget i stor udstrækning baserer sig på vurderinger, der ikke tager højde for den maskinelle udvikling

Vi finder dette system for unuanceret til at dække de udfordringer der fremover vil være mht større fleksibilitet og gennemsækelighed ved prisfastsættelse.

Under vore besøg, har vi derfor drøftet muligheden af at foretage tidsregistrering af de enkelte arbejdsopgaver, der forekommer i forbindelse med kirkegårdens drift, for på den måde at skabe et mere realistisk grundlag for prisfastsættelse.

Vi har pointeret, at det på ingen måde vil være hensigten at kontrollere kirkegårdspersonalets arbejdsindsats, men alene at få en måling af omkostningsfordelingen på arbejdsopgaverne på kirkegården, manuelt såvel som administrativt og kirkeligt/socialt.

I den forbindelse har vi opstillet en liste over de forhold, vi mener, bør afklares:

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Der vil blive brug for at kende:

Kirkegårdens totale areal i m²

incl. gravsteder, plæner, bygninger, fællesarealer, materialeplads, P-plads mv.

Areal med traditionelle gravsteder (urner og kister) med hække og blandet beplantning.

Areal med gravsteder (urner og kister) i græsplæne el. lign med eller uden plade/gravsten

Arbejdsopgaver på kirkegårde fordelt på registreringsgrupper (27.01.2017-1)

- Vedligehold af arealer med traditionelle urne- og kistegravsteder
- Vedligehold af arealer med urne- og kistegravsteder i græsplæner (med el uden gravsten/plade)
- Hækklipping på traditionelle gravsteder
- Blomsterpyntning og pasning
- Grandækning og oprydning
- Opgaver i forbindelse med begravelser og bisættelser, der faktureres særskilt
- Vedligehold af fællesarealer
- Vedligehold af graverfaciliteter
- Administration af kirkegården
- Opgaver, der ikke vedrører kirkegårdsdrift

Se i øvrigt: <http://www.koldingprovsti.dk/kostpris-beregning-2017/>

Ud af disse tal vil der kunne beregnes nogle m²-priser på de basale gravstedstyper. Øvrige må skønnes ud fra disse, og ved fastlæggelse af indextal.

Kim Schmidt, der er graver i Agerbæk ved Esbjerg har lavet et tidsregistreringssystem, som anvendes enkelte steder, også i Kolding Provsti.

Mht. tidsregistrering har vi desuden været i kontakt med Brandsoft, hvilket der dog ikke kom noget ud af, og som i øvrigt koster en del penge, årligt.

Vort eget IT-kontor har også lavet et tidsregistreringssystem i samarbejde med Harte Sogn, og som har været brugt der i ca. 1 år.

Som nævnt i listen ovenfor, vil en opmåling af brugsområder på kirkegårdene blive nødvendig.

Nogle kirkegårde har allerede fået foretaget en detaljeret opmåling i forbindelse med digitalisering af kirkebogsføringen.

En detaljeret opmåling er muligvis ikke nødvendig, en opmåling af den arealmæssig fordeling af brugsområderne, vil måske være tilstrækkelig.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Tidsregistrering er iværksat på på provstiets kirkegårde med virkning fra 1. feb. 2017 og 1 år frem. Kun 1 kirkegård har meldt fra og 1 har fået accept af brugen af det system de allerede bruger.

Som system anvendes det, provstiets it-konsulent har lavet, og som blev introduceret ved møder hvor gravere fra de provstiets kirkegårde deltog.

Kostprisberegning

Det kostprisberegningssystem, der hidtil har været brugt, er udarbejdet af et udvalg under kirkeministeriet i 2010.

Kim Schmidt, har udarbejdet et lidt enklere system, som er godkendt af et par stifter og som anvendes af nogle få provstier.

Som introduktion af dette blev kirkeværger og gravere indkaldt til et møde d.

6.12.2016, hvor Kim Schmidt gennemgik egne erfaringer med tidsregistrering og kostprisberegning.

Vi har i udvalget endnu ikke overvejet hvilket af de 2 systemer vi foretrækker, som grundlag for en verifikation af taksterne.

GIAS-aftaler ol.

Gravstedsaftalerne indeholder priser på nogle ikke særlig veldefinerede gravstedsindretninger og ydelser.

Dette har også en uheldig indflydelse på taksternes gennemskuelighed.

Fx er det ikke veldefineret hvad grandækning er, hvor mange runderinger, der kan forventes, hvor meget blomster pyntningen omfatter osv.

Det fremgår heller ikke hvor stort ukrudt, der må forfinedes.

Det betyder, at der fra tid til anden dukker klager op, fordi gravstedsindehavere, der har betalt for vedligehold, ikke mener, arbejdet er gjort godt nok.

Vi finder det nødvendigt at finde frem til nogle basismodeller, som dels gravstederne, dels vedligeholdelsen kan basere sig på, og som taksterne kan beregnes ud fra.

Et fotokatalog med gravstedstyper og vedl. pris bør i den forbindelse udarbejdes.

Standardmodeller af gravsteder, fx:

Dobbelt kistegrav i gravsted med hæk på 4 sider

Urnegravsted med hæk på 4 sider

Enkelt kistegrav i plæne eller græseng med plade. Tillæg for opretstående sten

Urnegrav i plæne eller græseng med plade. Tillæg for opretstående sten

Enkelt anonym kistegrav i plæne, græseng eller skovbund

Enkelt urnegrav i plæne, græseng eller skovbund

Kirkegårdsudvalget

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Enkelt kiste- eller urnegrav i græseng eller skovbund uden vedligehold. Tillæg for gravminde.

Standardmodeller for grandækning, fx:

- Plantebeskyttelse med grangrene
- Partiel grandækning med 1 type gran
- Kreativ granpyntning med flere grantyper

I forbindelse med vurderingen af vedligeholdelsesaftaler og gravstedstyper er vi støt på et forhold, som måske ikke har haft den store betydning i praksis, men som dog udgør et potentielt problem.

Når der oprettes et gravstedslegat i GIAS, fremsendes et TILBUD til gravstedsholderen. Når tilbuddet accepteres og betales, er legatet gyldigt.

Hvis tilbuddet IKKE betales, har kirkegården ingen retskrav på beløbet, idet der ikke forligger en underskrevet aftale, som der gjorde i det tidligere system.

Stenen kan fjernes, men vedligeholdelsen "hænger" kirkegården på.

Vedligeholdelsesstandard (Afsnittet er udgået)

Dialog og fællesskab

Vore besøg og møder med gravere, kirkeværger oa. har vist, os at den kollegiale dialog er vigtig. Det er vigtigt at "kirkegårdsfolket" har et fællesskab, hvor der kan udveksles erfaringer og viden.

Dialogen er også vigtig for at undgå misforståelser og for at modvirke utryghed. Vi har mødt det synspunkt at mindre vedligeholdelsesarbejde på kirkegården og besparelser på driften vil medføre at der skal fyres personale!

Vi har argumenteret for at det IKKE nødvendigvis er rigtigt.

Vi ser 2 kerneopgaver i folkekirkens regi:

Kirkens liv og vækst

Forvaltning af folkekirkens ejendomme (incl. kirkegårde)

Og det er vor opfattelse (og håb) at evt. sparede timer på kirkegården vil kunne anvendes på anden vis i de enkelte sogne, men det forudsætter selvfølgelig at alle parter er indforstået.

Fællesskab og samarbejde er betinget af en intensiv kommunikation/dialog indadtil.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Vi så det ved vore besøg på kirkegårdene, og vi så det ved møderne med graverne og kirkeværgerne.

Den linie mener vi der bør arbejdes videre med.

Vi planlægger pt. (på provstens foranledning) nogle erfa-møder med kirkeværgerne, men det er vor opfattelse, at vi også bør samle graverne fra tid til anden.

Det kan være en opgave for provstiet at stå for sådanne møder.

En kop kaffe og en snak eller et stykke brød og en snak, løser op for mange uløste problemer og spørgsmål.

Planer for kirkegården

Det er en forudsætning at menighedsrådene lægger planer for kirkegårdens drift og udvikling, både på kort og lang sigt.

Menighedsrådene bør vedtage en udviklingsplan for deres respektive kirkegårde. Og den bør være dokumenteret dvs. den skal foreligge på skrift. I det mindste bør skitser, ideer og delplaner foreligge skriftligt, selv om det ikke er vedtagne planer.

Der bør også foreligge dokumenterede plejeplaner/årshjul for graver oa.

Investeringsbudgetter for de år planerne dækker bør udarbejdes

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Status pr. 1. marts 2017

Vi er nået et stykke vej, men den store opgave venter – at beregne nye takster. I denne skal vi have fundet frem til den rigtige opmålingsmetode, en metode der forholdsvis entydigt kan definere de forskellige arealtyper på kirkegårdene.

Vi mangler også at fastlægge de typiske gravstedsmodeller, og dermed også udarbejdelse af et gravstedskatalog.

Vi må også overveje om der skal udarbejdes en - Råd og vejlednings håndbog

Andre uafklarede spørgsmål er bla:

- Skal en andel af stiarealer indgå i taksterne, og i så fald, hvor stor en andel? I hvor stort omfang yder kirkegårdspersonalet hjælp til bedemand?
- I forbindelse med en forventet effektivisering af kirkegårdsarbejdet, må der i samarbejde med gravernes organisationer åbnes op for at graveren kan anvende tid på øvrige opgaver i kirkens regi.
- I forbindelse med overgang til digitaliserede kirkegårdskort og gravstedsprotokoller, spørges om der skal en PU tilladelse til for at afskaffe protokol-bogen.
- Arbejdstilsynet sætter begrænsninger på grandækningsarbejdet. Det kan medføre at graverbygningerne skal udvides eller kan der findes andre løsninger.
- Pga ulykke er kravene til gravstens stabilitet blevet skærpet
- Hvordan opnår man bedst besparelser på driften.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

2. Del

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

STATUS PR. 31.12. 2019

Udviklingen på provstiets kirkegårde har i store træk fulgt det mønster, som vi forventede i 2015. Debatten om ”høje takster” blev intensiveret, kremering foretrakkes i stigende grad frem for begravelse og kirkegårdene får flere og flere ubenyttede arealer.

I skrivende stund er der kommet nogle nye aspekter til bla.:

- ønske om at flytte urner med hvis de pårørende flytter til en anden by.
- mindsten på kirkegårde for aske spredt til søs.
- nogle steder er der ønsker om legepladser på de ledige arealer
- ønsker om en lempelse af lovgivningen mht. askespredning.

Der er ikke sket drastiske ting endnu, men panikken vedr. kirkegårdsøkonomi (og etik) breder sig.

Det vil være både uetisk og et overgreb på gravfreden, hvis kirkegårdene forvandles til forlystelsesparker, eller hvis urner uden videre kan flyttes rundt eller opbevares vilkårligt.

På samme måde vil det være respektløst og et overgreb på gravfreden at tillade flytning af urner i forbindelse med pårørendes flytning til en anden by. Der vil være risiko for, at de urner på et tidspunkt ender på lossepladsen i forbindelse med fjerne slægtnings oprydning efter indehaverens død.

Så debatten skal nok fortsætte nogen tid endnu.

Der har været stor pressebevågenhed om kirkegårde, der vil tilbyde folkekirkemedlemmer et ”gratis” gravsted og evt. også ”gratis” begravelse/kremering, selvom disse omkostninger i virkeligheden udgør en mindre del af de totale omkostninger i forbindelse med dødsfald. Omkostningerne til bedemand, mindesamvær, anlæggelse af gravsted, vedligehold ol. udgør en langt større del end gravsted+begravelse.

I Provstiudvalget satte vi os for at undersøge sagen nærmere, og især verificere om de takster vi anvendte var rimelige, og om de var rimelig dækkende for de omkostninger, de skulle dække.

Hensigten var også, at få et indtryk af forholdene på og vilkårene for kirkegårdene i provstiet.

Vi opstillede en handlingsplan for at afdække dette:

1. at verificere beregningsmetoden for de nuværende takster, især mht. forholdet mellem anvendte gravstedsarealer og fællesarealer.
2. at træffe principbeslutninger vedr. størrelsen af tilskuddene til erhvervelse, begravelse og kremering.
3. at udarbejde forslag til gravsteder med vedligeholdelse i forskellige prisklasser
4. at fastlægge en kvalitetsstandard for vedligeholdelse af div. arealtyper
5. evt. udarbejde/vælge standardvedtægt

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

I forbindelse med vurderingen af mulighederne for effektivisering af arbejdet på kirkegårde, har der været talt om evt. at lave en slags benchmarking. Dette finder vi imidlertid ikke hensigtsmæssig, da det ikke er muligt at sammenligne forholdene på kirkegårdene bla. pga. forskelle i kirkegårdenes størrelser, størrelser af gravsteder, jordtyper, beliggenhed ol., og pga. forskelle på behovet for det omsorgsarbejde graveren udfører overfor de besøgende, hvilket, især på landkirkegårdene, er af stor betydning for menigheden og den lokale kirke som sådan.

Der er et meget stort lokalt tilhørsforhold til de enkelte sognes kirkegårde.

Første del af rapporten har vi medtaget uændret, bortset fra kvalitetsbeskrivelserne, som udgår til fordel for en henvisning til "Kvalitetsbeskrivelse for kirkegårde" 41/2010. Evt. uoverensstemmelser mellem 1. og 2. del skal ses dels som et udtryk for ændringer i prioriteringer, dels som udtryk for at vi i løbet af processen er blevet klogere på nogle ting.

Vi mener desuden ikke, at der med denne redegørelse er sat punktum for hele kirkegårdsproblematikken. For det første er der tale om et langt perspektiv, for det andet skifter "moden" så hvem ved hvordan tendenserne er om fx 10-20 år.

Det samme forhold gør sig gældende, når der i de enkelte sogne lægges planer for kirkegårdens udvikling.

Vi har også undervejs hørt om enkelte kirkegårde, der ønsker at udvide kirkegården. Vi må dog sætte spørgsmålstegn ved det rimelige i at udvide en kirkegård, når der er god plads på kirkegården i nabosognet. Især fordi nabosognets kirkegård måske er pålagt et sparekrav.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

KMs VEJLEDNING TIL BEREGNING AF TAKSTER

Heri angives nogle retningslinjer for beregning af takster.

Der stilles i pkt. 1 2 krav:

- Taksterne må ikke overstige de faktiske omkostninger, der er forbundet med levering af den pågældende ydelse.
- Taksterne skal dække de langsigtede gennemsnitsomkostninger.

Af pkt. 2 fremgår at PU har ansvaret for, at taksterne beregnes på grundlag af:

- Tidsforbrug
- Timeløn
- Udgifter til materialer
- Afskrivning og forrentning

Og dette skal ske på grundlag af lokale oplysninger.

Af pkt. 2 fremgår også, at det enkelte menighedsråd har ansvaret for, at beregningen er korrekt.

Dette imødegås dog i pkt 5, hvor det hedder at PU fastsætter taksterne i provstiet.

Pkt. 3 oplister beregningerne i 7 trin:

1. Erhvervelse af gravsted
2. Pleje og vedligehold af hække
3. Timekostpris for kirkegården
4. Gravning og tilkastning
5. Blomster 1 variant
6. Grandækning

Af pkt. 5 fremgår også, at taksterne for ikke-medlemmer skal dække samtlige omkostninger.

Generelle kommentarer og antagelser vedr. verifikationen

De indsamlede data regnes for valide, selvom der dels er tale om data fra forskellige år, og selvom timeregistreringen er indhentet vha. registreringer fra forskellige personer (graverne), som kan omfatte tingene forskelligt. Statistisk set vil sådanne data dog udvise en normalfordeling, som gør at gennemsnitstallet med god sandsynlighed, er acceptabelt.

Regnskabstal og landinspektørøpmålinger er sædvanligvis veldokumenterede. Timeregistreringskategorierne (se skema 1) er valgt med henblik på at få nogle tal for enkelte basisydelser. En mere differentieret registrering ville kræve en betydelig større og mere detaljeret indsats, uden at resultatet derved ville blive meget bedre.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Det skønnes at, det foreliggende er acceptabelt i forhold til den usikkerhed, der i øvrigt er.

I forbindelse med beregningerne er der foretaget ekstra opmålinger og optællinger på grundlag af fladekort. Selvom dataene herfra også er behæftet med en vis usikkerhed, skønnes de dog også at være acceptable. Evt. usikkerheder i beregningerne beror mere på de valg, der er truffet, hvor velbegrundede de end måtte være.

En vurdering af arealerne på fladekortene har ført til den antagelse, at græsareal udlagt til gravsteder i praksis omfatter et tilstødende græsareal af ca. samme størrelse som det areal, der på kortene er afsat til gravsteder. Dette er sket i et forsøg på at kompensere for et forholdsvis stort fællesareal i græs, som der i KMs vejledning ikke er taget højde for.

Det er valgt at beregne tillæg for driftsomk. og administration ved at bruge areal% som forholdstal. Fx 23% for traditionelle gravsteder og 29+3% for græs (se Ark 2)

Efter en nærmere vurdering af fladekortene må det formodes at alle græsarealer slås ens. Der er i materialet ikke belæg for en sontring mellem græstype-arealer

Græsarealer, der slås, kræver maskiner (slåmask el robotter). Regnskabssystemet giver ikke mulighed for at udrede hvor stor den samlede maskinværdi er i provstiet

Traditionelle gravsteder vedligeholdes uden væsentlig brug af maskiner, bortset fra hækklipping, der er en særskilt omkostning.

TIMEREGISTRERING 2017

For at verificere taksterne måtte vi overveje, hvordan det kunne lade sig gøre uden brug af Kirkeministeriets regnemetode, idet man principielt ikke kan bruge samme metode til en verifikation, som den der er anvendt til den oprindelige beregning.

Vi forhørte os hos nogle andre provstier, og besøgte også et par stykker. Deres metoder lignede enten KMs metode eller var af andre grunde ikke egnet som verifikationsmetode.

Resultatet blev, at vi valgte en metode, hvor vi kunne sammenholde timeforbrug med arealtyper og årsregnskab, hvilket vi også antydede i første del af nærværende rapport. Det medførte, at vi måtte fortage en timeregistrering på samtlige kirkegårde i Kolding Provsti og en landinspektør-opmåling af alle kirkegårde i provstiet. Årsregnskaberne får vi hvert år.

Timeregistreringen forløb fra 1. febr. 2017 til 1. febr. 2018 med et par undtagelser. 1 kirkegård (svarende til 2,5% af det samlede kirkegårdsareal i provstiet) valgte at stå udenfor, den er udeladt i beregninger.

Vi betragter 2017 som et rimeligt repræsentativt år, havde vi ventet til 2018, hvor vejret var atypisk, havde sagen været en anden.

Der blev, i forbindelse med opstarten, holdt nogle orienteringsmøder med gravere og kirkeværger, hvor de fleste uafklarede punkter blev løst. Møderne resulterede også i enkelte ændringer i registreringsskemaet.

Vi er på det rene med, at registreringsskemaet ikke blev helt entydigt, og ikke er dækkende for alle arbejdsopgaver på kirkegårdene, men dels var det os magtpåliggende, at det ikke skulle opfattes som et kontrolinstrument overfor medarbejderne, og dels ville et fuldstændigt dækkende skema blive alt for uoverskueligt og tidsmæssigt uoverkommeligt, og ville af den grund ikke blive bedre end det anvendte skema..

Timeregistreringen forløb, så vidt vi er orienteret, uden store problemer. Sammen med regnskabet og opmålingen, fik vi et godt grundlag for det videre arbejde.

I hele forløbet havde vi en virkelig god dialog med gravere og menighedsråd. Vi oplevede en bred opbakning til projektet.

Timeregistreringen omfattede flg. arbejdsområder:

Skema 1: Timeforbruget i 2017

ARBEJDSOPGAVER	Sogne kirkegårde	Kolding kirkegårde	SUM	%
Vedligeholdelse af traditionelle urne- og kistegrave	12374	4166	16540	22
Vedligeholdelse af græsarealer incl. Urne- og kistegrave i græsarealer	1684	955	2639	3
Hækklipning	3408	1450	4858	6
Blomsterpyntning, pasning og rydning	2007	296	2303	3
Grandækning og oprydning	7067	1680	8746	12
Vedligeholdelse af fællesarealer (alle typer belægnings)	13070	7437	20506	27
Alm driftsopgaver og vedligehold af bygninger, maskiner og værktøj	3365	1048	4413	6
Administration	9690	6313	16003	21
TIMESUM I ALT	52664	23381	76008	100

OPMÅLING 2018

Vi havde fra starten ikke nogen klar opfattelse af, hvordan opmålingen af kirkegårdene kunne ske. Der findes forskellige metoder, som vi mente kunne bruges.

Vi var ikke interesserede i en detaljeret opmåling af gravsteder mv., men i en oversigt over areal typer, for at kunne relatere timeforbruget til arealer og arbejdsopgaver.

Vi kontaktede nogle landinspektørfirmaer og et provsti for at høre om deres erfaringer, og for at få et indtryk af omkostningsniveauet.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Det endte med at vi indhentede tilbud fra 2 landinspektørfirmaer.

Valget faldt på Landinspektørcenteret A/S i Herning.

Det andet tilbud var for det første en del højere rent prismæssigt, men levede heller ikke op til de krav, vi havde stillet.

Der var yderligere den fordel ved Landinspektørcenteret at Arne Daniel Kristensen, som er én af indehaverne, havde erfaring med menighedsrådsarbejde og også erfaringer mht. opmåling af kirkegårde, hvilket viste sig at være en stor sidegevinst. De har også et tæt samarbejde med Bransoft, hvis kirkegårdssystem alle kirkegårde arbejder med.

Opmålingen skulle resultere i nye kirkegårdskort til alle kirkegårdene samt arealbestemmelse af de arealtyper som er på kirkegårdene.

Når opmålingerne forelå, beregnede Landinspektørcenteret i samarbejde med graverne på de enkelt kirkegårde, arealtypefordelingen for de respektive kirkegårde. Der viste sig i den forbindelse et behov for at få udarbejdet særlige fladekort, hvor arealtyperne var angivet. (se skema).

Desuden blev der indgået en aftale om at Landinspektørcenteret og Bransoft skulle ajourføre kirkegårdskortene årligt efter behov, og at der afholdes nogle kurser for at informere/oplære brugerne.

Skema 2: Kirkegårdsarealer 2018

AREALER	Sogne kirkegårde m ²	Kolding kirkegårde m ²	Sum m ²
Kirkegårds areal i alt i provstiet	237031		
Bygningers areal	9048		
Areal af trad gravsteder kister+urner	79879		
Sti-/og gangareal	67528		
Græsareal incl gravsteder	53640		
Græsareal klippet med robot	0	17131	
Areal af natur områder	16832		
Ikke defineret areal	10104		
I ALT M²	237.031	217017	454048
<i>Nr. Bjert = 10.702 m²</i>			

Skema 3: Gravstedsdetaljer 2018

GRAVSTEDSDETALJER	Antal	Antal	Antal
Tomme trad urnegravsteder	331	761	1092
Tomme trad kistegrave	5298	9045	14343
Trad kistegr v. gravsteds lejer	1820	4987	6807
Trad urnegr v. gravsteds lejer	678	1311	1989
Kistegrave der gran dækkes	5469	7267	12736
Urnegrav steder der gran dækkes	1155	1476	1631
Gravsteder der blomsterpyntes	3293	4416	7709
Plader og stående gravsten i græs	1263	2479	3742

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

KIRKEGÅRDSREGNSKAB 2017

Kirkekassernes regnskab giver ikke mulighed for at få et differentieret billede af kirkegårdsregnskabet.

Skema 4: Kirkegårdsregnskab - hovedtal

	Total Sum af Udgift	Total Sum af Løn	Total Sum af Indtægt
40 Kirkegården	7.948.853,91	20.137.581,86	9.746.989,88
41 Kapel/begravelse, urnenedsættelse	516.123,38	1.173.452,72	453.466,13
42 Krematorium	2.546.181,03	1.205.889,13	5.218.474,00
43 Arbejde uden for egen kirkegård	192,98	77.702,49	114.549,19
Hovedtotal	11.011.351,30	22.594.626,20	15.533.479,20

Tallene er hentet fra de off. Regnskaber fra 2017

TIMEKOSTPRISEN

Den timekostpris, som er beregnet efterfølgende, er en netto-timekostpris, idet der ikke er indregnet DB, afskrivning af anlæg, maskiner og bygninger og lønomkostninger ved de kirkelige handlinger, fordi regnskabssystemet ikke giver grundlag for dette. Det har imidlertid den konsekvens at priserne i princippet er for lave for ikke-medlemmer.

Skema 5: Nøgletal 2017

Traditionelle urnegravsteder sættes til m ²	1,5	1-2,5 m ²
Traditionelle kistegrave sættes til m ²	4,00	
Urnegravsteder i græs sættes til m ²	1,00	
Kistegrave i græs sættes til m ²	3,25	
Anonym urnegrav i græs sættes til m ²	0,25	
Fredningstid for kister, år	30	Enkelte kirkegårde har 25 år
Fredningstid for urner, år	10	

Gravpladsernes størrelse varierer en del på kirkegårdene. De ovenstående størrelser er resultat af en vurdering af fladekortene.

Skema 6: Timekostprisberegning 2019

Nedenstående hovedtal stammer fra de 3 hovedområder: Timeregistrering, Opmåling, Regnskab.

*Tallene for arealstørrelser er justeret på grundlag af en vurdering af fladekortene.

Årsnorm time pr. medarb.	1924	
Årlig netto timetal pr medarb.	1554	
Årligt faktisk timeforbrug (excl tillæg)	77415	
Årligt normmæssig timeforbrug (alt incl)	95847	
Årlige lønomkostning (formål 40)	19.587.489,24	
Årlig driftsomkostninger (formål 40)	7.706.098,08	
Areal anvendt til gravsteder	72391	*

Kirkegårdsudvalget

Fællesarealer	348833	*
Kirkegårdsareal i alt m ²	454048	
Kirkegårdsdrift i alt kr	27.293.587,32	
Antal årsværk	49,8	
Gns årsløn kr	393192,30	
Normtimeløn kr	204,36	
Timekostpris kr excl driftsomk	253,02	
Driftsomk pr eff time	99,54	
Timekostpris kr pr eff. time (2017)	352,56	<i>Excl DB, afskrivninger og forrentning</i>
Timekostpris 2019 excl moms	366,44	
Timekostpris 2019 incl moms	458,05	

Timeforbrug og omkostningstal er fra 2017 tal

Der er ved beregningerne anvendt oplyste følgende prisstigninger:

For timeløn: fra 2017-18, 3,5% - fra 2018-19, 1,0% - fra 2019-20, 0,4%

For driftsomk: fra 2017-18, 1,4% - fra 2018-19, 1,0% - fra 2019-20, 0,4%

VERIFIKATION AF TAKSTER

Ved vurderingen af den verifikation af taksterne der er foretaget, har vi set på i hvor høj grad prisniveauet er ok. Vi har ikke haft forventninger om at træffe 2019-taksterne nøjagtigt.

For en traditionel kistegravplads giver det, eksempelvis, en pris på 21605,70 kr. mod nu 22556,63 (udvidet vedligehold)

For et traditionelt urnegravsted en pris på 4051,07 kr. mod nu 5753,38 (udvidet vedligehold)

For en kistegravplads i græs med plade en pris på 16115,39 kr. mod nu 17736,75.

For et urnegravsted i græs med plade en pris på 3580,09 kr. mod nu 5244,75.

Iht. foranstående sammenligninger er tendensen at de nuværende takster er en smule højere end de takster, der er fundet ved kontrolberegningen.

Én af årsagerne er bla. at KMs beregningsmodel regner med gravstedsstørrelser, der ikke svarer til virkeligheden.

For gravsteder i græs er tallet behæftet med nogen usikkerhed mht. hvor stort et areal der er udlagt til gravstedsareal og i hvor høj grad oprydning af genstande og buketter generer græsslåningen.

FASTSÆTTESE AF TAKSTER FOR 2020

PU vurderede på mødet d. 9.10.2019 at de fundne kontrolpriser på det grundlag er i rimelig overensstemmelse med de nuværende takster, med nogle få undtagelser.

Det blev på mødet besluttet at tage afsæt i de nuv. takster (med nogle få undtagelser) og fastlægge taksterne med tillæg for udmeldte prisstigninger.

Desuden blev der i tekst præciseret nogle forudsætninger for taksterne, bla. en standard for kvaliteten.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Taksterne for kistebegravelser valgte vi at lade forblive uændret, for ikke at gøre situationen unødigt værre mht. kistegravpladser

PU besluttede desuden at lade erhvervelse af gravsteder være gratis for afdøde medlemmer af Folkekirken. Taksterne for fornyelse blev bibeholdt (se takstblad)

Taksterne for gravkastning og urnenedsættelse blev bibeholdt, da de økonomiske konsekvenser ved også at gøre dette gratis ville være for ugennemskuelig, idet det bla. ville indebære at også kremering skulle være gratis.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

FREMTIDSPERSPEKTIVER

BEGRAVELSESKULTUREN / KIRKEGÅRDSKULTUR

De fleste kulturer i historiens løb har haft et særligt forhold til de afdøde medlemmer af de respektive samfund. Der har hersket en særlig respekt om de, der gik forud.

I den kristne kultur udtrykker trosbekendelsens slutning – *kødets opstandelse og det evige liv* – vel på en måde kirkegårdenes eksistensgrundlag.

Publikationen:

”Gravskrift eller...? Kirkegårdes betydning og fremtid” udgivet af Foreningen for Kirkegårdskultur, 2017. ISBN 978-87-99999-0-1 –

beskriver hele problematikken om begravelseskultur en god måde fx -

Side 35 (midt):

”Gravminderne styrker og forlænger mindet om de døde. Gravminderne er rejst af mange årsager. For at agte den døde og for at trøste de efterladte”

Men opfattelsen af døden er ved at ændre sig markant, måske som følge af det fokus, der er på det materielle, klima og økonomi. Lidt kynisk kunne man spørge:

Er det døde menneskelegeme værd at gemme på? Er det en emballage, som vi forbrugerskabninger bare skal have bortskaffet, ligesom andet affald?

De fleste vil nok svare, at de gerne vil mindes den afdøde, og derfor har brug for et ritual og et sted hvor de kan mindes, men hvor meget vil man betale for det?

Er det i virkeligheden for dyrt, eller er det et udtryk for tidens økonomisme? (se langt afsnit om dette fra side 42)

På side 47, 48 og 49 er der nogle betragtninger om kirkegårdsøkonomi, med eksempler fra Kolding Provsti.

KIRKEGÅRDENES UDVIKLING

Hvordan skal kirkegården se ud nu, om 10 år, om 30 år og om 100 år?

Det er det spørgsmål, de menighedsråd i de sogne der rummer en kirkegård, skal spørge sig selv om.

Hvordan finder vi ud af det? Hvem skal vi i dialog med?

Nedenstående publikation er en gennemgang af de problemer og opgaver, der dukke op i forbindelse med overvejelserne om kirkegårdens udvikling.

I publikationen er der også vist en del eksempler, som er meget lærerige.

”Kirkegårde i udvikling, Eksempler og løsninger”, udgivet af Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, 2019. ISBN 978-87-7903-809-7.

På baggrund af den viden og erfaring mht. udviklingsplaner, som vi har samlet os i løbet af den proces, vi har været igennem, mener vi at kirkegårdene selv kan gøre en del for at få afklaret behov og ønsker.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Menighedsråd og graver bør sammen finde ud af følgende:

1. Få et overblik over hvor de tomme grave er, og hvor store arealerne er.
2. Få et indtryk af hvilken type kirkegård, sognet foretrækker. Tal med brugerne af kirkegården.
3. Drøft mulighederne for hvor, hvordan og hvornår omlægningen kan finde sted. Bloker de områder på kirkegården, der skal omlægges.
4. Er der fredede gravsteder, der skal tages hensyn til.
5. Lav en løs skitse på et stykke papir eller på en kopi af kirkegårdskortet.
6. Bliv enige om hovedtrækkene og tidsplanen.
7. Lad en landskabsarkitekt lave en oversigtsplan og en grundide.

Der er ingen grund til at starte med at ofre dyre detailplaner fra en kirkegårdsarkitekt. Den enkelte kirkegård bør gøre sig sine egne overvejelser og fastlægge nogle hovedprincipper for udviklingen, og først derefter evt. få disse rentegnet af en arkitekt. Stiftets kirkegårdskonsulent skal også, via Provstiudvalget, høres om de planer man har. Og så bør man huske på, at det menighedsråd der sætter en udviklingsplan i gang, nok ikke er det menighedsråd, der kommer til at administrere planen. Derfor er det også vigtigt at have graveren med i hele forløbet.

På www.altomkirkegaarde.dk kan man få næsten alt at vide om love, regler, drift osv. af kirkegårde
Hjemmesiden er virkelig værd at studere nærmere.

ØKONOMI OG FINANCIERING

Hvorfor er det så afgørende med prisen, som i virkeligheden er yderst beskedent, når man ser det på årsbasis. Der er ingen, bortset fra Bedemanden og restauranten hvor et evt. mindesamvær holdes, der tjener på det, kirkegården gør slet ikke.

I virkeligheden dækker taksterne kun en del af driftsomkostningerne. Der er ikke taget hensyn til anlægsomkostninger, afskrivninger og forrentning af de investerende beløb, for slet ikke at tale om fortjeneste. Dette er især et problem i forhold til ikke-medlemmer, som derved fritages for at betale for omkostninger, der betales over kirkeskatten. Investeringer i bygninger og maskiner er heller ikke medtaget.

Derudover tages der sjældent betaling for lønudgifterne i forbindelse med kirkelige handlinger for ikke medlemmer.

Økonomisk set er der også nogle problemer mht. betaling af pleje og vedligehold. For udvidet vedligehold og pleje, afgives et GIAS-tilbud til gravstedslejer, men der indgås ikke en underskrevet aftale. Hvis gravstedslejer ikke vil acceptere tilbuddet, kan kirkegården ikke gøre ret meget, da begravelsen har fundet sted.

I forbindelse med afregning og fjernelse af gravminder ved fredningsperiodens afslutning er det ofte forbundet med vanskeligheder at finde gravstedslejers adresse. Dette medfører, at kirkegården selv må afholde de udgifter, der måtte være ved nedlæggelse af gravstedet.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Mht. driftsomkostninger er der også en nedre grænse for vedligehold, hvis man ønsker at kirkegården skal fremstå rimelig velholdt.

Lokalbefolkningen har ofte, selvom der ikke tales meget om det, stor veneration for deres kirkegård. Det er der, slægtens minder er. Den lokale graver er her en vigtig samtalepartner for besøgende.

Af disse og andre lokalbetingede årsager anser vi en centralisering af kirkegårdsdriften, for skadelig for det lokale fællesskab. I stedet anbefaler vi, at små grupper af nabokirkegårde hjælper hinanden i hverdagen.

VEDTÆGTER OG KVALITET

Hver kirkegård skal have en vedtægt som beskriver forholdene mht. kirkegårdens drift, økonomi og ordensregler.

På kirkenettet findes en standardvedtægt, som vi mener de enkelte kirkegårde skal bruge, som grundlag for deres vedtægt, så der i provstiet er en fælles linje på det område.

Vi har tidligere omtalt ønsket om en fælles vedligeholdelsesstandard, fordi taksterne på mange måder er baseret på et vist kvalitetsniveau for vedligeholdelse.

I stedet for at lave en speciel standard gældende for Kolding Provsti, vælger vi at henvise til:

"Kvalitetsbeskrivelse for kirkegårde", udgivet af Skov og Landskab, udgave 41 / 2010. ISBN 978-87-7903-472-3

Vi skal også, endnu engang, gøre opmærksom på at sikringen af gravminder er gravstedsløjers ansvar, men at kirkegårdene har ansvar for at gøre opmærksom på gravminder, der kan udgøre en sikkerhedsrisiko for besøgene og medarbejderne på kirkegården.

BEDEMÆND

Til slut lidt om bedemændenes rolle.

Der er forskel på bedemændenes seriøsitet, både mht. betalingen og håndteringen. Heldigvis har kirkegårdene et godt samarbejde med de fleste, men spørgsmålet er om ikke kirkegårdene skulle spille en større rolle i forbindelse med den kirkelige handling, især nu hvor bedemændene ønsker andre regler for spredning af aske som alternativ til urnedsættelse.

Det vil være ønskeligt, om vi i samarbejde med bedemændene kunne fastlægge en rollefordeling, så vi ikke går hinanden i bedene.

Som nævnt i ovenstående publikation "Gravskrift eller...", så er mindekulturen vigtig for et samfund. Forsvinder mindestedet er risikoen for at samfundet bliver rodløs, stor.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

KONKLUSION

Lærte vi så noget?

Ja - vi lærte en hel del, bla:

- at provstiets kirkegårde er veldrevet og velordnet, hvilket i høj grad er gravernes fortjeneste (det havde vi også på fornemmelsen)
  - at kirkegårdenes økonomi og finansiering vil blive et stigende problem fremover, og at driftsrammen vil komme til at bære præg af det. Det vil gå ud over nogle af de andre ting, som menighedsrådene gerne vil have penge til.
  - at, fordi kirkegårdene i stor udstrækning er fredede områder, vil det ikke være muligt at nedbringe de totale driftsomkostninger i provstiet ved at reducere arealerne.
  - at omkostningerne ved den administrative del af kirkegårdsarbejdet, overraskende, varierer en del
  - at betingelserne for beregning af takster varierer mere end forventet, bla. pga. forskellige arbejdsmetoder, lokale arbejdsbetingelser og jordbundsforhold
  - at græsarealer og fællesarealer på kirkegårdene bliver større for hvert år.
  - at beregning af takster for gravsteder i græsarealer er og var behæftet med nogen usikkerhed
  - at kirkekassens regnskab ikke er tilstrækkelig til at fungere som styringsværktøj for kirkegårdenes drift
  - at regnskabet for krematoriedrift (bla.) ikke er gennemskuelig
  - at det (fra MRs side) vil kræve større engagement og bedre planlægning og budgettering af kirkegårdsdriften fremover for at holde taksterne på et for alle parter acceptabelt niveau, (gælder i øvrigt alle kirkens aktiviteter)
  - at dagligt uformelt samarbejde mellem små grupper af nabokirkegårde er vigtigt.
  - at der er behov for at definere hvilke frihedsgrader kirkegårdene har til, i det daglige, at ændre på anlæg og drift.
  - at det vil være en god ide, at hver kirkegård på kirkens hjemmeside opretter et billedkatalog over hvilke gravstedformer, der er på den pågældende kirkegård.
  - at der er behov for at "udvikle" billige gravsteder med lav vedligeholdelsesbehov
- der dukker sikkert flere ting op med tiden.

24.02.2017-1.del / 31.12.2019-2.del

Vi vil desuden anbefale at flg. forhold afklares:

Der er en belægningsmæssig og driftsmæssig ubalance mellem gravsteder i hækområder, gravsteder i græsområder og fællesarealer. En præcisering af arealtyper og vedligeholdelseskrav er ønskelig. Alle græsarealer behøver fx ikke nødvendigvis at skulle plejes, man kunne i stedet plante træer eller på anden vis tage arealerne ud af brug.

Det bør overvejes at tage et gebyr til delvis dækning af fx hækudgifter, opretning af fællesarealer, sikring af gravsten ol, der ikke kan relateres til et gravsted.

Bortskaffelse af gravsten, nye gravstedstyper mv bør medføre særskilte prisberegninger og særskilt afregning

PU bør overveje om timeregistrering efter det samme skema skal foretages igen om nogle år (fx 2024) således, at der planlægges en samtidighed mellem timeregistreringen, ajourføringen af fladekort og regnskabet.

Dec. 2019